

Posudek bakalářské práce

Název práce: Bližní v Lukášových podobenstvích jako motivace pro výkon sociální práce s osobami s těžšími formami mentálního postižení.

Autorka: Libuše Bačová, DiS.

Oponentka: PhDr. Hana Janečková, Ph.D., Evangelická teologická fakulta UK

Cílem práce je zmapovat možnost využití biblického textu k motivaci sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách k práci s lidmi žijícími s těžkou poruchou učení způsobenou mentálním postižením. Tento úkol chce autorka naplnit prostřednictvím zpracování tří témat – tématu sociální práce a sociálních služeb, tématu motivace a tématu bližního v biblickém pojetí.

Na začátku se autorka věnuje obecnému vymezení sociální práce a jejímu současnému důrazu na individuální přístup a aktivní roli člověka při řešení své sociální a životní situace. Pokouší se vymezit, co je to těžší mentální postižení, aby pak navázala charakteristikou sociální práce s cílovou skupinou lidí s těžkou poruchou učení a širokým spektrem potřeb. Zde ovšem zůstává u dnes již zastaralého a překonaného medicínského modelu s důrazem na patologii (diagnózu) a funkční omezení. Nepřesně jsou užívány některé termíny – např. pojem „stařecká demence“. Domnívám se, že práce se nezabývá „mentálním postižením ze skupiny oligofrenií“ ale pomocí a podporou **lidem**, kteří žijí s tímto postižením. Sociální práce ve spolupráci s dalšími odborníky se dnes zabývá objevováním a rozvíjením zachovalých schopností a možnostmi podpory lidí s postižením tak, aby se mohli začlenit do života společnosti a naplňovat svá práva. Moderní přístup k mentálnímu postižení nehovoří o tom, že stav je trvalý a není možná progresse, naopak hledají se možnosti rozvoje a zlepšení kvality života lidí s postižením. Významná role se přičítá prostředí, zejména společenskému, které znevýhodňuje lidi s postižením a které lze změnit (sociální model). Lidé s potížemi v učení v důsledku mentálního postižení mají ve většině případů šanci nějakého rozvoje, vytvoří-li pro to jejich okolí vhodné podmínky (v komunikaci, v důrazu na silné stránky, v orientaci na cílenou podporu) . Autorka bohužel redukuje mentální postižení pouze na snížení intelektu a rozumovou nedostačivost. Tento přístup je dnes kritizován, protože ospravedlňuje sociální vyloučení a omezování práv lidí s postižením. Pojmy, které autorka ve své práci používá (zejména výrazy debilita, idiocie a imbecilita, ale i oligofrenie) se v posledních letech nepoužívají nejen v sociální práci, ale ani v psychiatrii, a jsou odmítány jako zastaralé, hanlivé a nedůstojné.

Autorka dále prezentuje sociální služby pro osoby s postižením, avšak vkládá sem i takové, které zákon o sociálních službách neuvádí. Jde zejména o službu podporovaného zaměstnávání. V rámci sociálních služeb najdeme pouze sociálně rehabilitační dílny a službu sociální rehabilitace. Agenda zaměstnávání osob se zdravotní postižením spadá pod legislativu týkající se zaměstnanosti a spadá tedy pod Úřady práce včetně pracovní rehabilitace a zřizování chráněných pracovních míst (tzv. chráněných dílen). Ani tranzitní programy přechodu ze školy do zaměstnání nejsou sociálními službami. Mezi sociální služby také vůbec nepatří tzv. „občanská sdružení“. Nejsou uvedeny v zákoně o sociálních službách a navíc se změnil jejich název. Podle Nového občanského zákoníku se již delší dobu musí tato sdružení registrovat jako „zapsané spolky“. Autorka tady používá zastaralé zdroje (Matoušek 2005), nekriticky je přejímá a neověřuje si své informace podle platné legislativy.

Autorka dále přináší výčet zásad práce s člověkem žijícím s mentálním postižením – tedy individuální přístup, znalost alternativních komunikačních metod, podporované rozhodování a naplňování práv, respektování tempa a limitů a zároveň maximální využití a rozvíjení klientových schopností a dovedností, posilování jeho soběstačnosti a nezávislosti a začlenění do běžného života společnosti. Škoda, že v této pasáži nadměru hovoří o lidech s postižením jako o uživatelích, a to navzdory

požadavku na zachování jejich důstojnosti a rovnosti. Slovo uživatel je v prostředí pobytových sociálních služeb nadužívané a působí jako zbytečný jazykový stereotyp spojený institucionalizací. Škoda také, že uvedené zásady neopírá o žádné odborné zdroje.

V další kapitole autorka vysvětluje pojem motivace se zvláštním zřetelem k motivaci pracovní. Zde se dotýká motivační síly křesťanského postoje pomoci bližnímu. Vedle různých zdrojů motivace považuje motivaci samotnou za významný faktor ovlivňující vznik syndromu vyhoření. Angažovanost pracovníka v pomáhající profesi, zejména emoční, by podle autorky měla mít své meze.

Třetí kapitola je věnována pojetí bližního ve filosofii, ale zejména v křesťanství. Svoji inspiraci nachází v příběhu o Milosrdném Samařanovi. Biblické pojetí bližního a pomoc bližnímu z pouhého milosrdenství, pohnutí soucitem, z čistoty srdce, v důsledku Božího působení, považuje za silnou motivační sílu v práci s lidmi s těžkým postižením. Pokud pomáhající pracovník přistupuje k člověku s těžkým postižením jako jeho bližní, pomáhá mu též na cestě ze samoty. Autorka zde otevírá otázku často kladenou v křesťanských organizacích, zda lze propojit profesionalitu a spiritualitu.

V práci chybí vysvětlení, koho autorka považuje za „sociálního pracovníka“. Zdá se, že do této profesní kategorie zařazuje i pracovníky v přímé obslužné péči, tedy všechny pracovníky v sociálních službách nejen pracovníky sociální.

Shrnutí:

Oproti dříve předložené verzi bakalářské práce studentka vypustila nerelevantní části textu a zpevnila cíl práce, ke kterému také důsledně zaměřila své úsilí. Jazyková korektura práci prospěla. Vůbec však nenahlédla do doporučených a aktuálně používaných mezinárodních dokumentů, setrvala u zastaralé, nevhodné a všeobecně odmítané terminologie, nezohlednila existenci Úmluvy o právech osob s postižením, která je v současné době přijímána jako zásadní a neopomenutelný dokument v přístupu k lidem s postižením. Zároveň se dopustila nepřesností ve výčtu služeb pro osoby s postižením, na které byla upozorněna a které mohla opravit podle zákona o sociálních službách.

Závěr:

Práci doporučuji k obhajobě. S ohledem na zásadní věcné nedostatky hodnotím **stupněm D**.

Otázky do diskuze.

1. Je východiskem pro přístup k lidem s postižením dle Vašeho názoru perspektiva lidských práv (právo na důstojné zacházení, na rovnost před zákonem, na možnost se svobodně rozhodovat a vyjadřovat svoji vůli a pro tento účel dostávat maximální možnou podporu) nebo křesťanská perspektiva soucitu, milosrdenství a lásky v pomoci bližnímu.
2. Domníváte se, že Diakonie ČCE nějakým způsobem zohledňuje milosrdenství ve své praxi? Mohla byste uvést příklad?
3. Je podle Vás vhodné vnímat člověka s mentálním postižením jako „trpícího“ „ubohého“, jako člověka, jehož svírá beznaděj a samota, neštěstí a nouze?

Praha, 7. 9. 2020